

Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri: İstanbul Örneği

Öz: Yaygın din eğitimi vasıtalarından biri olan Kur'an kursları; Kur'an-ı Kerim, temel dini bilgiler ve İslâm ahlâkının öğretilmesi ve nesilden nesle aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Kur'an kurslarındaki eğitim ve kursların idaresi Kur'an kursu öğretmenleri tarafından sürdürülmektedir. Her meslekte olduğu gibi Kur'an kursu öğreticiliğinin de verim, kalite ve işlevselliğini etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri olan meslekî doyum, "çalışanın işinden zevk alması ve işine karşı duyduğu olumlu tutum" şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırma ile, Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeyleri ve bu düzeylerde farklılığa neden olan değişkenlerin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmada; Kuzgun, Aydemir - Sevim ve Hamamcı (1999) tarafından geliştirilen Meslekî Doyum Ölçeği (MDÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul'da görev yapan 487 Kur'an kursu öğreticisinden oluşmaktadır. Araştırma neticesinde; Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeyleri yüksek bulunmuş ve bazı değişkenlere göre meslekî doyum düzeylerinde farklılaşma görülmüştür. Ayrıca, bu bulgulardan hareketle Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeylerinin korunup geliştirilmesine katkı sağlayabilecek bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursu Öğreticisi, Meslekî Doyum, Meslekî Performans.

Abdullah
DUMAN*

Professional Satisfaction Levels of Qur'an Course Teachers: Istanbul Example

Abstract: Qur'an courses, which are one of the means of non-formal religious education, has an important place in teaching and transmitting the Qur'an, basic religious knowledge and Islamic morality from generation to generation. The education in Qur'an courses and the administration of these courses are carried out by Qur'an course teachers. As in every profession, there are some factors that affect the efficiency, quality and functionality of teaching Qur'an courses. One of these elements, professional satisfaction; it is defined as "the employee's enjoyment of his job and his positive attitude towards his job". The aim of the research is to examine the professional satisfaction levels of Qur'an course teachers and the variables that cause differences in satisfaction levels. In the research, the Professional Satisfaction Scale developed by Kuzgun, Aydemir - Sevim and Hamamcı (1999) was used. The research sample consists of 487 Qur'an course teachers working in Istanbul. As a result of the research, the professional satisfaction levels of Qur'an course teachers were found to be high and Differentiation was observed, in their professional satisfaction levels relative to some variables. In addition, based on these findings, some suggestions have been developed that can contribute to maintaining and improving the professional satisfaction levels of Qur'an course teachers.

Keywords: Religious Education, Presidency of Religious Affairs, Qur'an Course Teachers, Professional Satisfaction, Professional Performance.

* Dr, Diyanet İşleri Başkanlığı, e-posta: abduman1001@hotmail.com- ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7930-4060>.

Giriş

İslâm, ilim öğrenmeye ve öğretmeye önem veren bir dindir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde ilmin fazilet ve üstünlüğünden bahsedilmekte, cehaletin her türlü ve bilgisizlik yerilmektedir.¹ İslâm'ın ilk yıllarından bugüne Kur'ân-ı Kerîm ve dini bilgilerin öğrenimi ve öğretimi teşvik edilerek bu alanda farklı düzeylerde eğitim veren çok sayıda müessese tesis edilmiştir.² Bu müesseselerden bazıları olan Küttâb, Dârü'l-Huffaz, İlm-i Kıraat ve İlm-i Mehâricü'l-Hurûf veya Dârü'l-Kurra, Cumhuriyet dönemine Kur'an kursu olarak intikal etmiştir.³ Bu kurslar, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (DİB) belirli bir plan ve program dâhilinde kurs öğrencileri ile İslâm din eğitiminin yürütüldüğü yaygın din eğitimi kurumlarıdır.⁴ DİB'in ilgili yönetmeliğinde Kur'an kursu; "Kur'ân-ı Kerîm okumak, anlamını öğrenmek, hafızlık yapmak ve din eğitimi almak isteyen vatandaşlara verilen eğitim ve eğitim yeridir." şeklinde tanımlanmaktadır.⁵

Yaygın din eğitiminin amaç ve işlevlerinin etkili biçimde gerçekleştirildiği Kur'an kurslarını;⁶ hafızlık eğitimi verenler⁷ ve diğerleri (ihtiyaç odaklı, 4-6 yaş Kur'an kursları gibi)⁸ olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkündür. Kurslarda kendi kategorilerine

¹ Konu ile ilgili bazı âyetler için bk. el-Bakara 2/129; en-Nahl 16/43, 125; Tâhâ 20/114; Enbiyâ 21/7; el-Ankebût 29/43; Fâtır 35/28; ez-Zümer 39/9; el-Mücâdele 58/11; el-Alak 96/1-5; Konu ile ilgili bazı hadisler için bk. Muhammed b. İshâk b. Sevre es-Sülemî Ebû İshâk et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşâr Ayyâd Ma'rûf (Beyrut: Dârü'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1996), "İlim", 19 (No. 2682); Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. el-Fazl ed-Dârimî, *Sünen-i Dârimî*, thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî (Riyad: Dârü'l-Mugni, 1412/2000), "Mukaddime" 26 (No. 245). Tirmizî, "İlim", 1 (No. 2645, 2646); Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sahih*, nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr (Beyrut: Dârü Tavkî'n Necât, 1422/2001), "İlim", 35 (No. 101).

² İslâm Medeniyeti ile ortaya çıkan eğitim kurumları için bk. Şakir Gözütek, "İslâm Eğitimi Tarihinde Müesseseleşme", *Marife Dini Araştırmalar* 9/26 (01 Haziran 2006), 30-44.

³ Ramazan Buyrukçu, *Türkiye'de Mesleki Din Eğitimi Öğretimi* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2007), 138.

⁴ Muhammed Şevki Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu* (Ankara: DİB Yayınları, 2008), 25.

⁵ Kur'an Eğitimi ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği (KEÖYKÖPY), *Resmî Gazete* 28257 (07 Nisan 2012), md. 4/e.

⁶ Mehmet Zeki Aydın, "Zorunlu Eğitim ve Kur'an Kurslarının Geleceği", *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, 30 Mart-01 Nisan 2012* (Ankara: DİB Yayınları, 2013), 1/33.

⁷ Hafızlık konusunda yapılan bazı çalışmalar için bk. Muhammed Fatih Adak, "Kitap Değerlendirme: Hüseyin Algur. Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumları İstanbul: Dem Yayınları, 2019. 373 s. ISBN: 9786054036998", *Edebali İslamiyat Dergisi* 5/1 (30 Mayıs 2021);

Mustafa Başkonak, "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (30 Haziran 2022); Cemil Osmanoğlu - Hüseyin Algur, "Hafızlık Eğitimi Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", *Bilimname* 49 (30 Nisan 2023); İrem Doğan - Cemil Osmanoğlu, "Türkiye'de Hafızlık Eğitiminin Problemleri Üzerine Bir İnceleme", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 16 (30 Aralık 2023).

⁸ İhtiyaç odaklı Kur'an kursları konusunda yapılan bazı çalışmalar için bk. Meryem Karataş, "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programlarında Hz. Muhammed İmajı -Dinin İslâm Kitabı Özelinde-", *Antakiyat* 3/2 (28 Aralık 2020); İrfan Sevinç, "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu Öğretim Programının Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (30 Eylül 2023); Zeynep Yazıcı - Hasan Meydan, "2019 İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları

göre hazırlanmış öğretim programları uygulanmakta⁹ ve Kur'ân-ı Kerim'i yüzünden okumayı öğretmekten hafızlık yapmaya, Hz. Peygamberin hayatı ve örnek ahlâkından bilgiler öğretmekten dini ve kültürel etkinliklere kadar birçok faaliyet gerçekleştirilmektedir.¹⁰ Yaygın din eğitiminin hedef kitlesi çok geniş olmakla birlikte coğrafi bölgelere, yaş gruplarına, ihtiyaca, faaliyete ve farklı öğrenme yeteneklerine göre değişebilmektedir.¹¹ Bu sebeple bir yaygın din eğitimi kurumu olan Kur'an kurslarından çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılara kadar geniş bir halk kitlesi yararlanabilmektedir.¹²

Kur'an kurslarında görev yapan kurs öğretmenleri, kurslardaki eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdüren ve takip eden kişilerdir. Kur'an kursu öğreticiliği günümüzde adaylık döneminden sonra; öğretici, uzman öğretici ve baş öğretici şeklinde kariyer basamaklarına ayrılmıştır.¹³ Kur'an kursu öğretmenlerinin personel yeterlilikleri de bu kariyer basamaklarına göre temel ve özel yeterlilikler şeklinde düzenlenmiş¹⁴ ve görev tanımlamaları yine bu kariyer basamaklarına göre belirlenmiştir.¹⁵ Kur'an kursları ile ilgili olarak; Türkiye geneli ve İstanbul'a ait Kur'an kursu, Kur'an kursu öğretmenleri ve öğrencilerinin sayısal verileri Tablo 1'de sunulmuştur.¹⁶

Öğretim Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *Dergiabant* 11/2 (30 Kasım 2023); 4-6 yaş Kur'an kursu konusunda yapılan bazı çalışmalar için bk. Mehmet Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 53 (30 Haziran 2020); Samet Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Çalışmaları", *Balikesir İlahiyat Dergisi* 11 (30 Haziran 2020); Münir Ecer - Ahmet Çakmak, "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları", *Mariye Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (30 Aralık 2021).

⁹ Kur'an kursları öğretim programları için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kur'an Kursları Öğretim Programları" (Erişim 09 Şubat 2024); Kur'an kurslarında yürütülen hizmetler, "Diyanet İşleri Başkanlığınca Düzenlenen Eğitim Faaliyetlerinde Uygulanacak Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Karar", "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği", "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi" hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. DİB 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları (Ankara: DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023), 2; Kur'an kurslarındaki eğitim- öğretim faaliyetlerinin yıllar içindeki değişimi için bk. Meryem Karataş, "Kur'an Kursu Talimatname ve Müfredatlarının Amaç Bağlamında İncelenmesi (1924-2000)", *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 4/20 (2020).

¹⁰ KEÖYKÖPY, md. 13/1.

¹¹ Aytekin Demircioğlu - Büşra Çelik, "Yaygın Din Eğitiminin Neliği", *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/1-2 (05 Nisan 2020), 14.

¹² Mehmet Korkmaz, "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", *Din Eğitimi El Kitabı*, ed. Recai Doğan - Remziye Ege, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 323.

¹³ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (DİBKGHK), *Resmî Gazete* 12038 (2 Temmuz 1965), Kanun No. 633, md. 12.

¹⁴ DİB Personel Yeterlilikleri (Ankara: DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014), 22-24.

¹⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği (DİBĞVÇY), *Resmî Gazete* 29033 (17 Haziran 2014), md. 37-38-39; Kur'an kursu öğreticisinden yapması beklenen görevler için bk. Süleyman Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Meslekî Yeterlilikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/18 (01 Haziran 2005), 181.

¹⁶ DİB Plan ve Programlar Daire Başkanlığı, *Kur'an Kursu ve Öğreticilerine Ait Sayısal Veriler hk.* (E-Posta 1 Şubat 2024, Abdullah Duman); DİB Plan ve Programlar Daire Başkanlığı, *Kur'an Kursu Öğrencilerine Ait Sayısal Veriler hk.* (E-Posta 9 Şubat 2024, Abdullah Duman).

Tablo 1: Türkiye Geneli ve İstanbul'daki Kur'an Kursu, Kur'an Kursu Öğreticileri ve Öğrencilerine Ait Sayısal Veriler

Yıllar	2020	2021	2022
Türkiye Geneli Kur'an Kursu Sayısı	16.122	16.346	16.672
İstanbul'daki Kur'an Kursu Sayısı	1.383	1.387	1.404
Türkiye Geneli Kur'an Kursu Öğreticisi Sayısı	19.097	18.977	21.811
İstanbul'daki Kur'an Kursu Öğreticisi Sayısı	2.738	2.662	2.957
Türkiye Genelinde Kur'an Kurslarında Öğrenim Gören Öğrenci Sayısı		423.199	661.461
İstanbul'daki Kur'an Kurslarında Öğrenim Gören Öğrenci Sayısı		54.825	87.297

Tablo 1'deki veriler, Kur'an kusu, öğretici ve öğrenci sayılarında bir artışın olduğunu göstermektedir.¹⁷ Bu bulgulardan hareketle kurslara olan ihtiyaç ve talebin de arttığı söylenebilir.

DİB tarafından günün değişen şartları ve ihtiyaçları dikkate alınarak yeni öğretim programları geliştirilmekte¹⁸ ve öğreticilerin çeşitli hizmet içi eğitimlerle meslekî bilgi ve becerileri daha da artırılmaktadır.¹⁹ Ayrıca kurslarda kullanılmak üzere basılı ve dijital eğitim-öğretim materyalleri ve kaynakları uzman kişilerce hazırlanmakta ve güncellenmektedir.²⁰

Kendine ait birtakım zorlukları olan bir mesleğe sahip Kur'an kursu öğreticilerine,²¹ giderek çeşitlenen eğitim programlarının uygulanması ve takibinin sağlanması konusunda önemli görevler düşmekte, öğreticiler din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) ders müfredatı dışında kalan bazı konuları da öğretme sorumluluğu taşımaktadır.²² Bu görev ve sorumluluğun yanında her meslekte olduğu gibi Kur'an kursu öğreticiliğinin de verim, kalite ve performansını etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri de meslekî doyumdur.

Meslekî doyum, 1920'li yıllarda ele alınmaya başlanan ve önemi 1940'lı yıllarda tam

¹⁷ Kur'an kurslarının tarihi gelişim süreci, öğretici ve öğrenci sayıları için bk. Korkmaz, "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", 324-329; Aydın, "Zorunlu Eğitim ve Kur'an Kurslarının Geleceği", 1/33-34; 1932-2003 yılları arası Kur'an kursu öğretici ve öğrenci sayıları ile 1927-2004 yılları arasındaki Kur'an kurslarının sayıları için bk. Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 182-191.

¹⁸ DİB tarafından geliştirilen öğretim programları için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kur'an Kursları Öğretim Programları" (Erişim 09 Şubat 2024).

¹⁹ DİB'in hizmet içi eğitim programları için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Diyanet Akademisi Başkanlığı, Hizmet İçi Eğitim Programları" (Erişim 09 Şubat 2024).

²⁰ DİB'in eğitim-öğretim materyalleri için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Basılı ve Dijital Materyaller" (Erişim 09 Şubat 2024).

²¹ Kur'an kursu öğreticiliğinin meslekî güçlükleri için bk. Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, 211-212.

²² Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, 211.

olarak anlaşılabilen bir kavramdır.²³ Meslekî doyum kavramı iş tatmini ve iş doyumuna kavramları ile birbirlerinin yerine de kullanılabilir. ²⁴ Teorik olarak meslekî doyumun birçok tanımı ve açıklaması vardır. Bazı tanımlar, meslekî doyumun merkezi bir duyguyu odaklanırken ve bunu bireysel bileşenlerle paylaşmazken bazı tanımlar ise genel meslekî doyum etkileyen faktörlerin her birini dikkate almaktadır.²⁵ Meslekî doyumaya yönelik en temel tanımlar, Landy ve Locke tarafından yapılmıştır. Landy, mesleki doyumunu iş hakkında hissedilen duygu durumu; Locke ise bir kişinin mesleğini icra ederken onu memnun eden olumlu duygusal durum şeklinde tanımlamıştır.²⁶ Genel olarak çalışanın işine karşı olumlu tutumu meslekî doyum, işine karşı olumsuz tutumu ise meslekî doyumculuk olarak tanımlanmaktadır.²⁷ Bu tanımlar çerçevesinde meslekî doyum, çalışanın işini ne kadar sevdiğinin ve işiyle ne kadar meşgul olduğunun bir göstergesidir.²⁸ Diğer taraftan meslekî doyum sadece işin verimliliği ile değil yaşamdaki amaçların gerçekleştirilebilmesi ile de ilişkilidir.²⁹

Çalışmalar, çeşitli faktörlerin meslekî doyum üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin Mullins, meslekî doyum üzerinde etkili olan bireysel, sosyal, kültürel, örgütsel ve çevresel faktörlerden bahsetmektedir.³⁰ Temel olarak bu faktörler etkisinde bazı insanlar işlerinden zevk alıp işe odaklanırken, bazıları iş yerindeki stres ve

²³ Aşşen Temel Eğinli, "Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Çalışma", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 23/3 (12 Ağustos 2010), 36; Meslekî doyum kavramı için ayrıca bk. Kemal Kayıkçı, *Milli Eğitim Bakanlığı Denetmenlerinin Denetim Alt Sisteminin Yapısal Sorunlarına İlişkin Algıları ve İş Doyum Düzeyleri* (Ankara: TEM-SEN, 2005), 54-56; Abdülkadir Çekin, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 35-39; Şevket Yirik - Furkan Baltacı, "The Effect of Leadership Behavior on Job Satisfaction: A Research on Four and Five Star Hotels' Employees in Alanya", *Asian Academic Research Journal of Social Sciences & Humanities* 1/26 (2014), 107-108; Meslekî doyum ile ilgili yurt içi ve yurt dışı yapılan araştırmalar için bk. Büşra Bozanoğlu, *Öğretmenlerde İş Yeri Arkadaşlığı, Mesleki Doyum ve Örgütsel Huzur İlişkisi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 54-63; Hacer Yıldırım Kurtuluş, *Psikolojik Danışmanların Süpervizörlerinin Davranışları, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Mesleki Kıvançları ve Mesleki Doyumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 90-97;

²⁴ Kurtuluş, *Psikolojik Danışmanların Süpervizörlerinin Davranışları, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Mesleki Kıvançları ve Mesleki Doyumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması*, 78.

²⁵ Danica Bakotić - Tomislav Babić, "Relationship Between Working Conditions and Job Satisfaction: The Case of Croatian Shipbuilding Company", *International Journal of Business and Social Science* 2/4 (01 Ocak 2013), 207.

²⁶ Aşşkın Keser, "Çağrı Merkezi Çalışanlarında İş Yükü Düzeyi İle İş Doyumu İlişkinin Araştırılması", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11 (Ocak 2006), 104.

²⁷ Eğinli, "Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Çalışma", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35.

²⁸ Bakotić - Babić, "Relationship Between Working Conditions and Job Satisfaction: The Case of Croatian Shipbuilding Company", *International Journal of Business and Social Science*, 206.

²⁹ Yakup Çoştu, "Din Görevlilerinde Meslekî Doyum; Çorum İl Merkezi Örneği", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/1 (28 Mart 2014), 2.

³⁰ Murat Özpehlivan, "İş Tatmini: Kavramsal Gelişimi, Bireysel ve Örgütsel Etkileri, Yararları ve Sonuçları", *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (24 Ocak 2019), 48.

rahatsızlıklardan dolayı meslekî doyumсузлук yaşayabilmektedir.³¹ İşlerinden memnun olan çalışanlar daha iyi performans gösterme, daha az içine kapanma, daha mutlu ve sağlıklı olma eğilimindedir.³² Meslekî doyum sağlayamayan çalışanlar ise devamsızlığın yanı sıra, işte ilgisiz şeylerle meşgul olma, iş yerindeki arkadaşları ile gereksiz sohbetlerde bulunarak zaman geçirme gibi tepkiler verebilmektedir.³³ Ayrıca meslekî doyumсузлук sık sık iş değıştirme ve işte performans düşüklüğüne de neden olabilmektedir. Bir çalışanın işinden memnun olması işini ve iş yerini olumlu yönde etkilerken, işinden memnun olmaması iş ve işyerine yönelik olumsuz etkiler yaratabilmektedir.³⁴

Meslek sahipleri için bu derece önemli olan meslekî doyum konusunda birçok araştırma yapılmıştır. Farklı meslek grubu çalışanlarının meslekî doyum düzeylerinin ölçülmesi konusunda; araştırmada kullanılan Meslekî Doyum Ölçeği (MDÖ) dışında; Paul E. Spector'un (1994) geliştirmiş olduğu "İş Doyumu Ölçeği", Weiss, Davis, England ve Lofquist tarafından (1967) geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Baycan tarafından (1985) yapılan "Minnesota İş Doyum Ölçeği", McCloskey ve Mueller tarafından (1990) geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Bayrakçı ve Türkmen tarafından yapılan "İş Doyumu Ölçeği" ve Şahin (1999) tarafından geliştirilen "Öğretmenlerin İş Doyumu Ölçeği" gibi ölçekler de bulunmaktadır.³⁵

Din görevlilerinin³⁶ meslekî doyum düzeylerine yönelik yapılan araştırmalara; Sümeyye Koç ve Ahmet Koç'un "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", Abdülkadir Çekin'in "Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)", Ali Baltacı'nın "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örneklemli Bir Çalışma", Yakup Çoştu'nun "Din Görevlilerinde Meslekî

³¹ Monica Singh vd., "Role of Job Stress on Job Satisfaction", *International Journal of Management Studies* 6 (27 Ekim 2019), 59.

³² Edwin Locke, *Handbook of Principles of Organizational Behavior: Indispensable Knowledge for Evidence-Based Management* (United Kingdom: West Sussex-John Wiley & Sons Ltd, 2012), 119.

³³ H. Özlem Sun, *İş Doyumu Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü* (Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2002), 5.

³⁴ Eğinli, "Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Çalışma", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 36.

³⁵ Bu ölçeklerin kullanıldığı bazı araştırmalar için bk. Serap Batı vd., "Sağlık Çalışanlarında İş Doyumu Düzeyinin Belirlenmesi", *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi* 13/1 (29 Aralık 2017), 37-66; Ali Baltacı, "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örneklemli Bir Çalışma", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/3 (15 Aralık 2018), 1509-1536; Gizem Bayrakçı - Emine Türkmen, "McCloskey ve Mueller'in İş Doyum Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 13/3 (15 Temmuz 2020), 131-141; Meslekî tatmin ve doyumla ilgili değışik kurumlarda yapılan araştırmalar için bk. İbrahim Akça, *Din Görevlilerinde Meslekî Doyum: İzmit Örneği* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 56-58. Şengül Akgül - Nurullah Altaş, "Din Dersi Öğretmenlerinin Eğitimde İnanma Düzeyleri İle İş Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/2 (30 Aralık 2023), 652-674.

³⁶ "Din görevlileri; başvaiz, uzman vaiz, vaiz, murakıp, Kur'an kursu başöğreticisi, Kur'an kursu uzman öğreticisi, Kur'an kursu öğreticisi ve cami görevlilerini ifade eder." DİBGVÇY, md. 3/f.

Doyum; Çorum İl Merkezi Örneği", Yunus Mersin'in "Din Görevlilerinde Meslekî Doyum", Kamil Coştu ve Seyyid Sancak'ın "Meslekî Doyum Açısından Din Görevlileri (Bartın-Bayburt Örneği)", Hasan Kayıklık'ın "Din Görevlilerinde Yaşamdan Memnuniyet ve Meslekî Doyum-Adana Örneği" örnek olarak verilebilir. Diğer kamu kurum ve özel sektör çalışanlarının meslekî doyum düzeylerine yönelik gerçekleştirilen araştırmalara da; Aşkın Keser'in "Çağrı Merkezi Çalışanlarında İş Yükü Düzeyi İle İş Doyumu İlişkisinin Araştırılması", Birkan Güneş'in "Psikolojik Danışmanların Meslekî Doyum Düzeylerinin İncelenmesi", Mehmet Korkmaz ve G. D. Özlem Baykal'ın "Kadın Orman Mühendislerinde İş Doyumunu Etkileyen Faktörler İle İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki", Büşra Bozanoğlu'nun "Öğretmenlerde İş Yeri Arkadaşlığı, Meslekî Doyum ve Örgütsel Huzur İlişkisi", Ayşen Temel Eğinli'nin "Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Çalışma", Işık Tokmak'ın "Okul Psikolojik Danışmanlarının Meslekî Doyumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi" örnek olarak verilebilir.

Örneklerde görüldüğü üzere meslekî doyum konusunda din görevlilerine yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu örneklerden; Sümeyye Koç ve Ahmet Koç'un "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", Abdülkadir Çekin'in "Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)" adlı çalışmalar sadece Kur'an kursu öğretmenleri ile ilgili olarak yapılmıştır. Ali Baltacı'nın "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örnekli Bir Çalışma" adlı çalışması ile Yakup Coştu'nun "Din Görevlilerinde Meslekî Doyum; Çorum İl Merkezi Örneği", adlı çalışmada imam-hatip, müezzin-kayyım ve Kur'an kursu öğretmenleri; Yunus Mersin'in "Din Görevlilerinde Meslekî Doyum" adlı çalışmada imam-hatip, müezzin-kayyım, Kur'an kursu öğreticisi, müftü ve vaizler birlikte incelenmiştir.

"Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri: İstanbul Örneği" adlı çalışma sadece Kur'an kursu öğretmenlerine yönelik olması açısından müstakil olarak Kur'an kursu öğretmenlerine yönelik yapılan çalışmalara benzerlik gösterirken bahsi geçen diğer çalışmalardan da sadece Kur'an kursu öğretmenlerine yönelik hazırlanmış olması itibari ile farklılık taşımaktadır. Ayrıca çalışmalarda meslekî doyumunu etkileyen birbirinden farklı değişkenlere de yer verilmiştir. Örneğin; mesleği tercih nedenleri değişkeninin bazı alt unsurları (mesleğin ideali olması, insanlara faydalı olmak, eğitime uygun olmaması) "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri: İstanbul Örneği" adlı çalışmada değerlendirmeye alınmışken, Abdülkadir Çekin'in "Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)" adlı çalışmasında ele alınmamıştır. Diğer taraftan göreve başlanılan kurum, görev yeri, iş durumu (kadrolu, sözleşmeli ve geçici) değişkenleri Abdülkadir Çekin'in "Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)" çalışmasında değerlendirmeye alınmışken, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri: İstanbul Örneği" adlı çalışmada ele alınmamıştır. Bu çalışmalar, sadece Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeylerini incelemeleri açısından benzerlik gösterse de, meslekî doyuma etki eden değişkenler açısından farklılık göstermektedir.

Araştırma ile Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeylerinin ve bu düzeylerde farklılığa neden olan değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyumlarının yüksek düzeyde olması meslekî performanslarına

ve yaşamlarına pozitif yönde etki edebilmektedir. Bu durum düşük düzeyde meslekî doyum yaşıyan öğreticilerin meslekî doyumsuzluklarına çözümünü gerekli kılmaktadır. Diğer taraftan öğreticiliğin kariyer basamaklarına ayrılması, öğreticilerin Aile ve Dini Rehberlik Bürosu (ADRB) ve müftülük bünyesinde oluşturulan koordinatörlüklerde (gençlik, engelli, bağımlılıkla mücadele gibi)³⁷ görevlendirilerek görev ve çalışma alanlarının genişlemesi, eğitim programlarının çeşitlenmesi gibi öğreticilik mesleğinde son yıllarda birçok gelişme ortaya çıkmıştır. Bu güncel gelişmeler de, öğreticilerin meslekî doyum düzeylerinin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu hususlardan hareketle araştırmanın temel problemini “Kur’an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeyleri nasıldır?” sorusu teşkil etmektedir. Araştırmanın alt problemlerini de “Kur’an kursu öğreticilerinin cinsiyetleri ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin yaşları ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin medeni durumları ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin öğrenim durumları ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin hafızlık durumları ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin görev yaptıkları Kur’an kurslarının türü ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin kurstaki görevleri ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin mesleki kıdemleri ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Kur’an kursu öğreticilerinin mesleği tercih nedenleri ile meslekî doyumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” soruları oluşturmaktadır. Araştırmanın hipotezleri; “Kur’an kursu öğreticilerinin mesleki doyumları yüksek düzeydedir.” ve “Kur’an kursu öğreticilerinin mesleki doyum düzeyleri bazı demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir.” şeklindedir.

Kur’an kursu öğreticileri yeterli meslekî doyum sağladıklarında mesleklerini daha mutlu, huzurlu ve verimli bir şekilde sürdürebileceklerdir. Bu durum onların mesleklerini olumlu yönde etkileyeceği gibi yaşamlarına da pozitif yönde katkı sağlayacaktır. Literatürde din eğitimi açısından Kur’an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeylerine yönelik sınırlı sayıda araştırmalar bulunmaktadır. Araştırma hem bu açıdan hem de öğreticilerin meslekî doyum düzeylerini korumaya ve geliştirmeye yönelik sunduğu öneriler bakımından önem taşımaktadır.

1. Yöntem

1.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, nicel araştırmanın bir türü olan tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, bir durumu olduğu gibi anlatan ve tasvir eden,

³⁷ Kur’an kursu öğreticilerinin koordinatörlüklerde görevlerine yönelik bazı hususlar için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi (DİBGÇY), Diyanet İşleri Başkanlığı (2018), m. 9/4-ö, 10/1-b, 16/3; Diyanet İşleri Başkanlığı Engellilere Yönelik Manevi Danışmanlık Hizmetleri Yönergesi (DİBEYMDHY), Diyanet İşleri Başkanlığı (2019), m. 3/d, 5/m; Diyanet İşleri Başkanlığı Bağımlılıkla Mücadele Hizmetleri Yönergesi (DİBBMHY), Diyanet İşleri Başkanlığı (2022), m. 7/1.

olay ya da nesne üzerinde bir değişiklik yapmayan bir araştırma yaklaşımıdır.³⁸ İlişkisel tarama modeli ise tarama türlerinden biridir ve genellikle iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında kullanılmaktadır.³⁹

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul Müftülüğü'ne bağlı ilçe müftülüklerinde görev yapan 2.957 Kur'an kursu öğreticisidir. Araştırmanın örneklemini ise basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle evrenden seçilmiş 487 Kur'an kursu öğreticisinden oluşmaktadır.

Örneklemin büyüklüğü madde sayısı ile orantılı olarak değişebilmektedir. Örneklem sayısı madde sayısının 5, 10 veya 15 katı kişiye uygulanması ile belirlenebilir. Başka bir görüşe göre ise örneklem için 100 kişinin zayıf, 200 kişinin orta, 300 kişinin iyi, 500 kişinin çok iyi ve 1000 kişinin ise mükemmel olduğu belirtilmektedir.⁴⁰ Araştırmada kullanılan MDÖ 20 madde ve örneklem sayısı da 487 olduğundan yukarıdaki bilgiler ışığında araştırma için anlamlı sonuçlar elde etmede yeterli örnekleme ulaşıldığı kanaatine varılmaktadır.

1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak KBF (Kişisel Bilgi Formu) ve MDÖ kullanılmıştır. Katılımcılar formu online (çevrimiçi) olarak doldurmuşlardır. KBF'de katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni hal, öğrenim durumu, hafızlık, kursun türü, kurstaki görevi, meslekî kıdemi ve mesleği tercih nedenlerini tespit etmeye yarayan bağımsız değişkenler yer almaktadır. MDÖ, çalışan bireylerin meslekî doyum düzeylerini belirlemek amacıyla Kuzgun, Aydemir - Sevim ve Hamamcı (1999) tarafından Herzberg'in iki faktör kuramından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde hazırlanan MDÖ'nün deneme formunda 20 olumlu ve 8 olumsuz madde yer almıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ölçekte 20 madde kalmış ve iki faktör ortaya çıkmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach's Alfa=0,9028'dir.⁴¹ Faktör analizi ile F1=0,91 ve F2=0,75 olarak belirlenmiştir. Bu değerler, ölçeğin güvenilirliğinin yeterli

³⁸ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler-Teknikler* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007), 77.

³⁹ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2013), 15. İlişkisel tarama modeli için ayrıca bk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri –Nitel, Nitel ve Karma Tasarımları İçin Bir Rehber-* ed. Şebnem Aslan, (Konya: Eğitim Yayınevi, 2018), 109-110. Emrah Gençer, "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yaklaşımları Çerçevesinde Din Eğitimi Biliminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler", *Kalemname* 5/9 (30 Haziran 2020), 195.

⁴⁰ Ali Delice - Özkan Ergene, "Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi: Matematik Eğitimi Makaleleri Örneği", *Karalmas Eğitim Bilimleri Dergisi* 3/1 (01 Ocak 2015), 64; Örneklem büyüklüğü için ayrıca bk. Şener Büyüköztürk, "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 32/32 (01 Mart 2002), 480; Alan Bryman - Duncan Cramer, *Quantitative Data Analysis with Spss Release 10 for Windows: A Guide for Social Scientists* (Philadelphia: Routledge, 2002), 263; Çoğu durumda, iyi belirlenmiş küçük bir örneklem üzerinde yapılan araştırma, geniş bir evrende yapılandan daha iyi sonuçlar verir. Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler-Teknikler*, 111.

⁴¹ Cronbach Alfa @ formülü için bk. Veysel Sönmez - G. Füsün Alacapınar, *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2014, 118.

düzeyde olduğunu göstermiştir.⁴² F1 toplam varyansın % 36.4'ünü açıkladığından ölçek tek boyutlu olarak da kullanılabilir. ⁴³

Araştırmada MDÖ; ihtiyaç odaklı, 4-6 yaş ve yatılı Kur'an kurslarında görev yapan öğretmenlerin meslekî doyum düzeylerini ölçmek için kullanılmıştır. MDÖ'nün iç tutarlılık katsayısı Cronbach's Alfa=0,904 olarak hesaplanmıştır. Bu verinin, Kuzgun ve arkadaşlarının elde ettiği sonuçlarla hemen hemen aynı düzeyde olduğu görülmektedir. Likert tipi bir ölçekte, ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alfa katsayısının hesaplanması ile tespit edilmektedir.⁴⁴ Bu hesaplama göre elde edilen ölçeğe ait Cronbach's Alfa=0,904 değeri, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu teyit etmektedir.⁴⁵

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplamak amacıyla İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan "14.09.2022 tarih ve 2022/100 sayılı Etik Kurul izni", ayrıca İstanbul Müftülüğünden 04.11.2022 tarih ve E-10471392-270.99-3059676 sayılı anket çalışma izni alınmıştır. İstanbul ilçe müftülüklerinde görev yapan Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeyleri MDÖ ile tespit edilmeye çalışılmış, veriler KBF ve MDÖ ile toplanmıştır.

Nicel araştırma, var olan bir durumu tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Nicel veri teknikleri genel olarak büyük resmi görmek için verileri yoğunlaştırır.⁴⁶ Bu sebeple, araştırmada veri toplama araçları en az bir yıl süre kurslarda görev yapan öğretmenlere uygulanmış ve veriler 04.11.2022 ile 27.12.2022 tarihleri arasında elde edilmiştir.

Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik yöntemleri, ilişkisiz örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA testi) kullanılmıştır. Ayrıca ANOVA testinin ön şartları arasında yer alan varyansların homojenliği Levene testi ile kontrol edilmiş, ANOVA testi sonucunda bulunan anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etme amacıyla yönelik olarak LSD testi ile yapılmıştır. Araştırmada tekrara kaçmamak için meslekî doyum ölçeğine ve bazı değişkenlere ait veriler tartışma bölümünde değerlendirilmiştir.

2. Bulgular

2.1. Katılımcılara Ait Demografik Değişkenler

⁴² İyi ölçümler, ölçümü kimin yaptığına bakılmaksızın tutarlı sonuçlar verir. Buna ölçümün güvenilirliği denir. Michael L. Raulin - Anthony M. Graziano, *Research Methods : A Process of Inquiry* (New York: Pearson Education Group, 2004), 88.

⁴³ Yıldız Kuzgun vd., "Meslekî Doyum Ölçeğinin Geliştirilmesi", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2/11 (03 Mart 1999), 14-17.

⁴⁴ Robert M. Thorndike, *Measurement and Evaluation in Psychology and Education* (Macmillan Publishing Company, 1991), 318.

⁴⁵ Alfa katsayısı $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir. Yadigar Polat, *Faktör Analizi Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hayvancılık Denemesine Uygulanışı* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 82.

⁴⁶ William Lawrence Neuman, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (Boston: Allyn and Bacon, 2003), 16.

Katılımcılara ait demografik değişkenler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Kur'an Kursu Öğreticilerine Ait Demografik Değişkenler

Değişkenler	Alt Değişkenler	n	%	Değişkenler	Alt Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Kadın	417	85,6	Kurstaki Görevi	Öğretici	290	59,5
	Erkek	70	14,4		Yönetici	197	40,5
Yaş	18-24	9	1,8	Meslekî Kıdem	1-4	110	22,6
	25-34	101	20,7		5-9	108	22,2
	35-44	222	45,6		10-19	223	45,8
	45-55	125	25,7		20+	46	9,4
	56+	30	6,2	Mesleği Tercih Nedeni	Mesleğin İdeal Olması	165	33,9
Medeni Durum	Evli	380	78,0		İnsanlara Faydalı Olmak	142	29,2
	Bekâr	107	22,0		Eğitime Uygun Olması	74	15,2
Öğrenim Durumu	Ortaöğretim	13	2,7		Manevî Neden/ler	74	15,2
	Üniversite	399	81,9	Aile ve Çevre Yönlendirmesi	25	5,1	
	Lisansüstü	75	15,4	Maddî Neden/ler	7	1,4	
Hafızlık Durumu	Hafız	201	41,3	Toplam		487	100
	Hafız Değil	286	58,7				
Kursun Türü	İhtiyaç Odaklı	238	48,9				
	4-6 Yaş	132	27,1				
	Hafızlık	117	24,0				
Toplam		487	100				

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların % 85,6’sı kadın, % 14,4’ü de erkeklerden oluşmaktadır. % 71,3’ü 35-55 yaş arasında yer alan katılımcıların % 78’i evlidir. Öğrenim durumu olarak % 81,9’u üniversite mezunu olan katılımcıların % 41,3’ü hafızdır. Katılımcıların % 59,5’i öğretici, % 40,5’i ise yönetici olarak görev yapmaktadır. Görev süresi olarak ise katılımcıların, % 55,2’sinde Kur’an kursu öğreticiliğinde geçen süre 10 yıl ve üzerindedir. Ayrıca mesleği tercih nedeni olarak çoğunlukla yani % 33,9 mesleğin idealleri olması ve % 29,2 insanlara faydalı olmak belirtilmiştir.

2.2. Kur’an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri

Araştırmanın ana problemini oluşturan “Kur’an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeyleri nasıldır?” sorusuna cevap bulabilmek için yapılan tanımlayıcı analiz sonucundaki bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Kur’an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri

Ölçek	N	\bar{x}	s	Min.	Maks.
Meslekî Doyum	487	3,58	0,27	2,40	4,35

Elde edilen bulgular göre, katılımcıların meslekî doyum düzeylerine ait puanlar 2,40-4,35 arasında değişmekte olup ve meslekî doyum düzeylerine ait puanların ortalaması $3,58 \pm 0,27$ olarak tespit edilmiştir. Bu ortalamalar, katılımcıların meslekî doyum düzeylerinin “ortalamanın üzerinde” olduğunu göstermiştir.⁴⁷

2.3. Kur’an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeylerini Etkileyen Faktörler

2.3.1. Cinsiyet

Cinsiyet değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ilişkisiz örneklem t-testi bulguları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Cinsiyet Değişkenine İlişkin T-testi Bulguları

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{x}	s	Fark	S. Hata	t	Sd	P
Meslekî Doyum	Erkek	70	3,62	0,29	0,05	0,03	1,362	485	0,174
	Kadın	417	3,57	0,26					

Elde edilen bulgular; cinsiyet değişkeninin katılımcıların meslekî doyum düzeylerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir ($p > 0,05$). Bulgulara göre, erkek ve kadın Kur’an kursu öğreticilerinin benzer düzeyde meslekî doyuma sahip oldukları anlaşılmaktadır.

2.3.2. Yaş

Yaş değişkeni ile meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi ve diğer test bulguları Tablo 5’te

⁴⁷ Katılımcılar 1 ile 5 arasında bir puan alabilmektedir. Meslekî doyum düzeylerine ait puanların ortalaması 3,58 olarak bulunmuştur. Bu 1 ile 5 arasında % 68’e karşılık gelmektedir. Elde edilen bulgu yüksek bir düzeyi ya da ortalamanın üstünü göstermektedir.

sunulmuştur.

Tablo 5: Yaş Değişkenine İlişkin Levene, ANOVA ve LSD Testi Bulguları

Ölçek	Levene		ANOVA		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	P	F	p	
Meslekî Doyum	3,310	0,511	3,580	0,007	35+>25-34

Elde edilen bulgular; ANOVA testi öncesinde yapılan Levene testi ile grupların homojen dağıldığını ortaya koymaktadır ($p>0,05$). ANOVA testi sonucunda ise katılımcıların meslekî doyumları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir ($p<0,05$). Meslekî doyum düzeyindeki farkın hangi gruplar arasında olduğu LSD testi ile kontrol edildiğinde, 35 yaş ve üzerindeki katılımcıların meslekî doyum düzeylerinin 25-34 yaş arasındaki katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bulgular yaş değişkeninin genel olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bulgular yaş değişkeninin genel olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bulgular yaş değişkeninin genel olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.3. Medeni Durum

Medeni durum değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ilişkisiz örneklem t-testi bulguları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Medeni Durum Değişkenine İlişkin T-testi Bulguları

Ölçek	Medeni Durum	n	\bar{x}	s	Fark	S. Hata	t	Sd	p
Meslekî Doyum	Bekâr	107	3,54	0,33	-0,05	0,03	-1,445	141,504	0,151
	Evli	380	3,59	0,25					

Elde edilen veriler; medeni durum değişkeninin katılımcıların meslekî doyum düzeylerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Bulgulara göre, bekâr ve evli Kur'an kursu öğreticileri benzer düzeyde meslekî doyuma sahiptir.

2.3.4. Öğrenim Durumu

Öğrenim durumu değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ANOVA testi ve diğer test bulguları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Levene ve ANOVA Testi Bulguları

Ölçek	Levene		ANOVA		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	p	F	p	
Meslekî Doyum	5,468	0,064	0,679	0,508	-

Bulgularda; ANOVA testi öncesinde yapılan Levene testi ile grupların homojen dağıldığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Levene testi sonrası yapılan ANOVA testi sonucunda ise

katılımcıların meslekî doyumlarının öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Elde edilen tüm bulgular, öğrenim durumu farklı olan katılımcıların benzer düzeyde meslekî doyuma sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Buradan öğrenim durumu değişkeninin meslekî doyum üzerinde anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

2.3.5. Hafızlık Durumu

Hafızlık durumu değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ilişkisiz örneklem t-testi bulguları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Hafızlık Durumu Değişkenine İlişkin T-testi Bulguları

Ölçek	Hafızlık Durumu	n	\bar{x}	S	Fark	S. Hata	T	Sd	p
Meslekî Doyum	Hafız	201	3,59	0,26	0,03	0,02	1,027	485	0,305
	Hafız Değil	286	3,57	0,27					

Elde edilen bulgular; hafızlık durumu değişkeninin katılımcıların meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Bulgulara göre, hafız olan ve olmayan Kur'an kursu öğrencileri benzer düzeyde meslekî doyuma sahiptir. Dolayısı ile hafızlık değişkeni, meslekî doyum düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmamaktadır.

2.4. Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Özelliklerinin Meslekî Doyum Düzeylerine Etkisi

2.4.1. Kur'an Kursunun Türü

Kur'an kursu türü değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ANOVA testi ve diğer test bulguları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Kur'an Kursu Türü Değişkenine İlişkin Levene ve ANOVA Testi Bulguları

Ölçek	Levene		ANOVA		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	P	F	p	
Meslekî Doyum	1,915	0,149	2,410	0,091	-

Elde edilen bulgularda; ANOVA testi öncesinde yapılan Levene testi ile grupların homojen dağıldığı anlaşılmıştır ($p>0,05$). Ardından yapılan ANOVA testi sonucunda katılımcıların meslekî doyumlarının "görev yapılan Kur'an kursu türü" değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Buna göre farklı türdeki Kur'an kurslarında görev yapan katılımcılar benzer düzeyde meslekî doyuma sahiptir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, Kur'an kursu türü değişkeninin meslekî doyum düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı kanaatine ulaştırmaktadır.

2.4.2. Kurstaki Görev

Kurstaki görev değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ilişkisiz örneklem t-testi bulguları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: Kurstaki Görev Değişkenine İlişkin T-testi Bulguları

Ölçek	Görev	n	\bar{x}	s	Fark	S. Hata	t	Sd	p
Meslekî Doyum	Öğretici	290	3,56	0,27	-0,04	0,02	-1,709	485	0,088
	Yönetici	197	3,61	0,27					

Elden edilen bulgulara göre, "kurstaki görev" değişkeni katılımcıların meslekî doyumları üzerinde anlamlı düzeyde farklılığa neden olmamıştır ($p>0,05$). Çünkü öğretici ve yönetici Kur'an kursu öğretmenleri benzer düzeyde meslekî doyumuna sahip olmuştur. Bu sonuca göre, kursta yönetici ya da öğretici olarak çalışmak meslekî doyum düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmamıştır.

2.4.3. Meslekî Kıdem

Meslekî kıdem değişkeninin meslekî doyum düzeyi üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ANOVA testi ve diğer test bulguları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Meslekî Kıdem Değişkenine İlişkin Levene, ANOVA ve LSD Testi Bulguları

Ölçek	Levene		ANOVA		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	p	F	p	
Meslekî Doyum	3,552	0,061	3,480	0,016	20+>1-4 20+>10-19

Elde edilen bulgular; ANOVA testi öncesinde yapılan Levene testi sonucuna göre grupların homojen dağıldığını göstermektedir ($p>0,05$). Ardından yapılan ANOVA testi sonucunda ise katılımcıların meslekî doyum düzeyleri Kur'an kursu öğretmenliğinde geçen süreye göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır ($p<0,05$). Bunun ardından farkın hangi gruplar arasında olduğunu gösteren LSD testinde 20 yıl ve üzerinde süreye sahip olan katılımcıların meslekî doyum düzeylerinin, 1-4 yıl ve 10-19 yıl arasında süreye sahip olan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulardan hareket edildiğinde meslekî kıdem değişkeninin genel olarak meslekî doyum üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu kanaatine ulaşılmaktadır.

2.4.4. Mesleği Tercih Nedeni

Mesleği tercih nedeni değişkeninin meslekî doyum düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını gösteren ANOVA testi ve diğer test bulguları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12: Mesleği Tercih Nedeni Değişkenine İlişkin Levene, ANOVA ve LSD Testi Bulguları

Ölçek	Levene		ANOVA		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	p	F	p	
Meslekî Doyum	3,498	0,704	7,058	0,000	Mesleğin İdeali Olması>Diğer Nedenler
					Manevî Nedenler>Eğitime Uygunluk, Maddî Nedenler
					İnsanlara Faydalı Olma>Eğitime Uygunluk, Maddî Nedenler
					Aile ve Çevre Yönlendirmesi>Maddî Nedenler

Elde edilen bulgular; ANOVA testi öncesinde yapılan Levene testi ile grupların homojen dağıldığını göstermiştir ($p>0,05$). Ardından yapılan ANOVA testi ise katılımcıların meslekî doyumlarının mesleği tercih nedenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koymuştur ($p<0,05$). Bunun üzerine farkın hangi gruplar arasında olduğu LSD testi ile kontrol edilmiştir. Mesleğin ideali olması nedeniyle mesleği seçenlerin diğer nedenlerden dolayı mesleği seçenlerden; manevî ve insanlara faydalı olma nedenleri ile mesleği seçenlerin eğitime uygunluk ve maddî nedenlerden dolayı mesleği seçenlerden; aile ve çevre yönlendirmesi nedeniyle mesleği seçenlerin maddî nedenlerden dolayı mesleği seçenlerden meslekî doyum düzeyleri anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Mesleği tercih nedeni değişkeninde mesleğin kişinin ideali olması Kur'an kursu öğreticiliği mesleğinin en yüksek tercih nedeni olurken, maddî sebepler ise en düşük tercih nedeni olmuştur.

3. Tartışma

Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeyleri ve bu doyum düzeyleri "cinsiyet, yaş, medeni hal, öğrenim durumu, hafızlık, kursun türü, kurstaki görevi, meslekî kıdem ve mesleği tercih nedeni"nden oluşan dokuz bağımsız değişken açısından incelenmiştir. Bu bölümde, öğreticilerin meslekî doyum düzeylerine dair elde edilen bulgular araştırmanın hipotezlerine göre sırasıyla tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci hipotezi; "Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyumları yüksek düzeydedir." şeklindedir. Bu hipotez bağlamında araştırmanın temel problemini teşkil eden; "Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeyleri nasıldır?" sorusu ile ilgili olarak ölçeğin en yüksek ve en düşük puanları, katılımcıların meslekî doyum düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Literatürdeki benzer çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Örneğin; Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeylerini MDÖ kullanarak Mersin " $\bar{x}=84.3889$ (yüksek),⁴⁸ Çoştur " $\bar{x}=83.65$ (yüksek)⁴⁹

⁴⁸ Yunus Mersin, *Din Görevlilerinde Meslekî Doyum* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi), 2007, 72.

⁴⁹ Çoştur, "Din Görevlilerinde Meslekî Doyum; Çorum İl Merkezi Örneği", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10.

ve Koç-Koç $\bar{x}=4.48$ (tam)⁵⁰ olarak bulmuştur.⁵¹ Kur'an kursu öğreticiliği, program çeşitliliğine ve her kesimden öğrenci gurubuna sahip bir meslek olduğundan öğretmenlerin farklı bilgi, birikim ve yeterlilikleri taşıması gerekmektedir. Bunun yanında mesleğin kendine has güçlükleri de vardır.⁵² Araştırma bulguları, öğretmenlerin genel olarak bu durumların üstesinden gelebildiklerini, mesleklerini sevdiklerini ve mesleklerinden memnuniyet duyduklarını göstermektedir.

Araştırmanın diğer hipotezi; "Kur'an kursu öğretmenlerinin meslekî doyum düzeyleri bazı demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir." şeklindedir. Bu hipotez bağlamında araştırmanın alt problemleri ile ilgili olarak, katılımcıların meslekî doyum düzeyleri ile bazı demografik değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular; "yaş, meslekî kıdem ve mesleği tercih nedeni" değişkenlerinin meslekî doyum puan ortalamalarını anlamlı bir şekilde farklılaştırdığını; "cinsiyet, medeni hal, öğrenim durumu, hafızlık, kursun türü ve kurstaki görev" değişkenlerinin ise meslekî doyum puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığını göstermiştir.

Bu verilerden hareketle yaş değişkenine göre; 35 yaş ve üzerindeki öğretmenlerin meslekî doyum düzeyleri, 25-34 yaş arasındaki öğretmenlerden daha yüksektir. Veriler, yaşın meslekî doyum düzeyini arttıran bir değişken olduğunu göstermektedir. Yaşın ilerlemesinin meslekî doyum düzeyinde anlamlı bir farklılığa neden olması üç nedene bağlanabilir. Birincisi, erken yaşlarda işlerinden memnun olmayanların işlerini değiştirmeleri, memnun olanların ise işlerine devam etmeleridir.⁵³ İkincisi, zaman ilerledikçe başka iş olanaklarının azalması ile erken yaşlarda benimsenmemiş olan öğretmenlik mesleğinin katılımcılar tarafından sevebilmesidir. Üçüncü neden, öğretmenlerin yaşları ilerledikçe hedefleri değişirken beklentilerinin azalma eğilimi gösterebilmesidir. Belirtilenler, bu yaştaki öğretmenlerin şu anki işlerinden daha yüksek düzeyde meslekî doyum sağlayabildikleri sonucuna götürmektedir.⁵⁴

Meslekî kıdem değişkenine göre; 20 yıl ve üzerinde görev yapan öğretmenlerin meslekî

⁵⁰ Sümeyye Koç - Ahmet Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (22 Haziran 2020), 345.

⁵¹ Baltacı ise başka bir meslekî doyum ölçeği kullanarak Kur'an kursu öğretmenlerinin de içinde bulunduğu din görevlileri gurubunun bireysel, örgütsel ve genel iş doyumlarının düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır ($\bar{x}<2,60$; düşük). Baltacı, "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örneklemli Bir Çalışma", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/3, (2018), 1523.

⁵² Koç - Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 345.

⁵³ Türkan Varlık, *Devlet ve Özel İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumu (Ankara İli Örneği)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 48.

⁵⁴ Çekin, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 217. Mersin, *Din Görevlilerinde Meslekî Doyum*, 20-21; Kıdemim artmasıyla yaş da ilerlediğinden ve bu iki faktör bağımlı değişkenler haline gelebilmektedir. Atilla Yelboğa, "Bireysel Demografik Değişkenlerin İş Doyumu İle İlişkisinin Finans Sektöründe İncelenmesi", *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2 (01 Aralık 2007), 16; Genel olarak meslekî doyum düzeyinin yaşla birlikte artmasına yönelik bazı görüşler için bk. Yelboğa, "Bireysel Demografik Değişkenlerin İş Doyumu İle İlişkisinin Finans Sektöründe İncelenmesi", *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3.

doyum düzeyleri, 1-4 yıl ve 10-19 yıl arasında görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Bu veriler kıdem, meslekî doyum arttıran bir değişken olduğunu göstermektedir. Kıdem arttıkça öğretmenlerin iş yerine uyumları artmakta ve beklentileri büyük ölçüde karşılanabilmektedir.⁵⁵ Ayrıca kıdemle birlikte öğretmenlerin sorumlulukları artmakta ve meslekle kurdukları bağ güçlenmekte, tecrübe ve beceriler zamanla arttığından kişi daha iyi iş çıkarabilmekte ve bu durumlar öğretmenlerin meslekî doyum düzeylerinin yükselmesine yardımcı olabilmektedir.⁵⁶

Mesleği tercih nedeni değişkeninde ise; mesleğin ideal görülmesi nedeniyle mesleği seçenler mesleği diğer nedenlerle seçenlerden; manevî ve insanlara faydalı olma nedenleri ile mesleği seçenler eğitime uygunluk ve maddî nedenlerle mesleği seçenlerden; aile ve çevre yönlendirmesi ile mesleği seçenler maddî nedenlerle mesleği seçenlerden daha yüksek meslekî doyum düzeyine sahiptirler. Bu bulgular; meslekî doyum düzeyini en çok arttıran değişkenin mesleğin ideal olarak tercih edilmesi olduğunu göstermektedir. Meslekî doyum düzeyine en az etkide bulunan değişken, mesleğin maddî nedenlerle seçilmiş olmasıdır. Belirtilen verilerde işin niteliği, manevî yönü ve toplumdaki itibarının etkili olduğu söylenebilir.⁵⁷

Literatürdeki benzer çalışmaların bazıları araştırmanın demografik değişkenlerin meslekî doyum üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığı konusundaki bulgularını desteklemektedir. Örneğin; Çekin⁵⁸ yaş ve mesleği tercih nedeni, Mersin⁵⁹ yaş ve meslekî kıdem ve Göküş⁶⁰ meslekî kıdem değişkenlerinin meslekî doyum düzeyinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu sonucuna varmışlardır. Çekin⁶¹ yaşın ve Mersin⁶² kıdem ve yaşın ilerlemesinin meslekî doyum düzeyini arttırdığını tespit etmişlerdir. Çekin'in elde ettiği bulguya göre, mesleği sevdiği için seçenler ile mesleği manevî yönden tatmin edici bulduğu için seçen ve üniversite tercihleri nedeniyle seçen öğretmenler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür.⁶³ Baltacı, meslekî kıdem değişkeninin din görevlilerinin genel meslekî doyum düzeyleri üzerinde farklılığa neden olduğunu bulmuştur. Elde ettiği verilere göre, 11 yıl ve üzerinde meslekî kıdemi

⁵⁵ Fahriye Kadioğlu, *Psikolojik Danışmanların (Rehber Öğretmenlerin) Mesleki Doyum İle Kendine Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 18.

⁵⁶ Pınar Ormancıoğlu, *İşten Ayrılma Düşüncesinin Kişilik Özellikleri ve İş Tatmini Açısından İncelenmesine Yönelik Basın Sektöründe Bir Uygulama* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 39-40; Mersin, *Din Görevlilerinde Mesleki Doyum*, 22-23.

⁵⁷ Koç - Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 352.

⁵⁸ Çekin, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 28-30.

⁵⁹ Mersin, *Din Görevlilerinde Mesleki Doyum*, 66-73.

⁶⁰ Şeref Göküş, "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri ile Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi* 9/2 (31 Aralık 2019), 299-300.

⁶¹ Çekin, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 28.

⁶² Mersin, *Din Görevlilerinde Mesleki Doyum*, 66-73.

⁶³ Çekin, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 30.

olan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha fazla meslekî doyum düzeyine sahiptir.⁶⁴ Çekin⁶⁵ cinsiyet ve medeni durum; Akça⁶⁶ cinsiyet, öğrenim düzeyi ve hafızlık; Koç⁶⁷ görev türü (yönetici/öğretici), kurs türü ve hafızlık; Mersin⁶⁸ hafızlık; Kayıklık⁶⁹ medeni durum ve öğrenim düzeyi (lise ve yükseköğretim); Çoştı ve Sancak⁷⁰ cinsiyet ve hafızlık; Çoştı⁷¹ cinsiyet ve öğrenim düzeyi değişkenlerinin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmadığını ortaya koymuştur. Öğretmenlere yönelik yapılan benzer çalışmalarda ise, Uğur⁷² cinsiyet ve medeni durum; Biçer⁷³ cinsiyet, medeni durum, okuldaki statü (öğretmen, müdür/müdür yrd.) ve öğrenim düzeyi; Pala⁷⁴ cinsiyet değişkenlerinin meslekî doyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bu sonuçlar, araştırmada öne sürülen hipotezlerin desteklendiğini göstermektedir.

Diğer taraftan araştırma bulgularını desteklemeyen bazı çalışmalar da bulunmaktadır. Koç,⁷⁵ Akça⁷⁶ ve Çoştı⁷⁷ yaş ve meslekî kıdem, Çoştı ve Sancak⁷⁸ yaş, Çekin⁷⁹ meslekî kıdem değişkenlerinin katılımcıların meslekî doyum düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca Koç, mesleği tercih nedeni

⁶⁴ Baltacı, "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örneklemli Bir Çalışma", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 1527.

⁶⁵ Çekin, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 28-29.

⁶⁶ Akça, *Din Görevlilerinde Meslekî Doym: İzmit Örneği*, 55.

⁶⁷ Koç - Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doym Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 345-346.

⁶⁸ Mersin, *Din Görevlilerinde Mesleki Doym*, 71.

⁶⁹ Hasan Kayıklık, "Din Görevlilerinde Yaşandan Memnuniyet ve Mesleki Doym -Adana Örneği-", *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 20207)*, ed. Mehmet Bulut. (Ankara: DİB Yayınları, 2008), 41.

⁷⁰ Kamil Çoştı - Seyyid Sancak, "Mesleki Doym Açısından Din Görevlileri (Bartın - Bayburt Örneği)", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (Güz 2019), 493-495.

⁷¹ Çoştı, "Din Görevlilerinde Meslekî Doym; Çorum İl Merkezi Örneği", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8-9; Din görevlilerinin eğitim düzeyleri ile meslekî memnuniyet, motivasyon ve tükenmişlik ilişkileri için bk. Çoştı, "Din Görevlilerinde Meslekî Doym; Çorum İl Merkezi Örneği", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9.

⁷² Ayşe Uğur, *Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenler İle Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Doym Düzeylerinin İncelenmesi* (Giresun: Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 34-38.

⁷³ Makbule Biçer, *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Doymuları İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, 2013), 91-96.

⁷⁴ Adem Pala, *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Aışkanlıklarının ve Mesleki Doymularının Tespiti ve İncelenmesi (İstanbul - Pendik Örneği)* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, 2012), 47.

⁷⁵ Koç - Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doym Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 347.

⁷⁶ Akça, *Din Görevlilerinde Meslekî Doym: İzmit Örneği*, 57-63.

⁷⁷ Çoştı, "Din Görevlilerinde Meslekî Doym; Çorum İl Merkezi Örneği", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8-11.

⁷⁸ Çoştı - Sancak, "Mesleki Doym Açısından Din Görevlileri (Bartın - Bayburt Örneği)", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 493-495.

⁷⁹ Çekin, *Kuran Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 28.

değişkeninin de anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığını saptamıştır.⁸⁰ Göküş, kıdem değişkeninin meslekî doyum düzeyinde farklılaşmaya neden olduğunu tespit etmiş ancak elde ettiği bulgulara göre kıdemi az olan din görevlilerinin meslekî doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.⁸¹ Çekin⁸² öğrenim düzeyi, Koç⁸³ medeni durum ve öğrenim düzeyi, Mersin⁸⁴ ve Baltacı⁸⁵ cinsiyet, medeni durum ve öğrenim düzeyi değişkenlerinin meslekî doyum düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılaşma yarattığını tespit etmişlerdir. Ayrıca Kayıklık'ın çalışması, İlahiyat Fakültesi mezunlarının diğer alanlarda öğrenim görenlerden daha yüksek oranda meslekî doyum puanına sahip olduklarını göstermektedir.⁸⁶

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, ele alınan problemlerle ilgili olarak Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiş ve "yaş, meslekî kıdem ve mesleği tercih nedenleri" değişkenlerine göre meslekî doyum düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde, Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeylerinin korunup geliştirilmesine katkı sağlayabilecek bazı öneriler geliştirilmiştir. Öğreticilerin meslekî doyum düzeyleri ile ilgili ulaşılan sonuçlara göre yapılan öneriler; uygulayıcılara, öğretmenlere ve yeni yapılacak akademik çalışmalara yönelik olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Yapılan öneriler yaş, meslekî kıdem ve mesleği tercih nedenleri bağlamında doğrudan araştırmanın bulguları çerçevesinde geliştirilmiş ve diğer öneriler de öğretmenlerin meslekî doyum düzeylerini destekleyici mahiyette yapılmıştır.

1) Uygulayıcılara/idarecilere yönelik öneriler: Öğreticilerin, kıdem ve yaş itibari ile daha deneyimli öğretmenler yanında belirli bir süre çalışmaları sağlanabilir. Öğreticilerin mesleklerinde bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmelerine yardımcı olacak meslekî gelişim kursları düzenlenebilir. Hizmet içi eğitimlerde, öğretmenlerin meslekte karşılaştıkları zorluklarla mücadele, iş stresini azaltma veya stresle başa çıkabilme konularına yer verilebilir. Öğreticilere, kurum ihtiyaçlarına göre özel olarak tasarlanmış kişisel gelişim eğitimleri verilebilir. Öğreticiler, süreç içerisinde örneklik teşkil edebilecek çalışmalar ortaya koyduklarında ödüllendirilerek takdir edilebilir. Fiziki

⁸⁰ Koç - Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 348.

⁸¹ Göküş, "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri ile Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 299-300; Din görevlilerinin meslekî doyumunun kıdem yılı değişkeni açısından farklılaşma düzeyine ait alan yazındaki bulgular için bk. Göküş, "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri ile Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 300; Yaşın artması ve meslekî doyumla ilgili olarak değişik kurumlarda yapılan bazı çalışmalar için bk. Akça, *Din Görevlilerinde Meslekî Doyum: İzmit Örneği*, 57-58.

⁸² Çekin, *Kuran Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*, 28.

⁸³ Koç - Koç, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 346-347.

⁸⁴ Mersin, *Din Görevlilerinde Mesleki Doyum*, 67-70.

⁸⁵ Baltacı, "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örneklemli Bir Çalışma", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 1526-1527.

⁸⁶ Kayıklık, "Din Görevlilerinde Yaşamdan Memnuniyet ve Mesleki Doyum -Adana Örneği-", 42.

şartlar açısından eksiklikleri bulunan kurslar eğitim-öğretime daha elverişli hale getirilebilir. Kur'an kursları teknolojik donanım ve öğretim materyalleri bakımından daha zengin uygulama alanlarına dönüştürülebilir.

2) Kur'an kursu öğreticilerine yönelik öneriler: Öğreticiler, meslekî yeterlilik açısından kendilerini sürekli geliştirmeli, meslekte kıdem sahibi olan kişilerden yardım almalıdır. Öğreticilik mesleği görev ve sorumluluk bilinci içerisinde yapılmalıdır. Birden çok öğreticisi olan kurslarda öğreticiler takım çalışmasına önem vermelidir. Öğreticiler öğrencileri ile karşılıklı sevgi, saygı ve güven ilişkisi kurmalıdır. Öğreticiler veliler ile karşılıklı saygı, anlayış ve beklentilere dair ortak bir dil geliştirmelidir. Öğretim teknolojileri ve materyallerinin öğrenme sürecine önemli katkısı olduğundan, öğreticiler bu araçları daha etkin bir şekilde kullanmalı ve bu konuda kendilerini geliştirmelidir.

3) Yeni yapılacak akademik çalışmalara dair öneriler: Din eğimi açısından Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî doyum düzeylerini daha iyi anlamak için farklı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda; alanda nicel ve nitel desenlerin bir arada kullanıldığı karma çalışmalar yapılabilir. Meslekî doyum; meslekî tutum, meslekî motivasyon, psikolojik sağlık ve sorumluluk duygusu gibi faktörlerle birlikte incelenebilir ve meslekî doyum; daha farklı bireysel, sosyal, örgütsel ve çevresel değişken/unsurlar açısından ele alınabilir.

Kaynakça

- Adak, Muhammet Fatih. "Kitap Değerlendirme; Hüseyin Algur. Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumları İstanbul: Dem Yayınları, 2019. 373 s. ISBN: 9786054036998". *Edebali İslamiyat Dergisi* 5/1 (30 Mayıs 2021), 271-277.
- Akça, İbrahim. *Din Görevlilerinde Meslekî Doyum: İzmit Örneği*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Akgül, Şengül - Altaş, Nurullah. "Din Dersi Öğretmenlerinin Eğitime İnanma Düzeyleri İle İş Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/2 (30 Aralık 2023), 652-674. <https://doi.org/10.14395/hid.1342857>
- Akyürek, Süleyman. "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/18 (01 Haziran 2005), 175-192.
- Aydın, Mehmet Zeki. "Zorunlu Eğitim ve Kur'an Kurslarının Geleceği". *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*. 1/33-54. Ankara: DİB Yayınları, 2013.
- Aydın, Muhammet Şevki. *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.
- Bakotić, Danica - Babić, Tomislav. "Relationship Between Working Conditions and Job Satisfaction: The Case of Croatian Shipbuilding Company". *International Journal of Business and Social Science* 2/4 (01 Ocak 2013), 206-213.
- Baltacı, Ali. "Din Görevlilerinin İş Doyumu, İş Stresi, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkiler: Çok Örneklemli Bir Çalışma". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/3 (15 Aralık 2018), 1509-1536.

<https://doi.org/10.18505/cuid.458233>

- Başkonak, Mustafa. "Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Uzaktan Hafızlık Eğitimi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (30 Haziran 2022), 191-222. <https://doi.org/10.33420/marife.1103786>
- Batı, Serap vd. "Sağlık Çalışanlarında İş Doymu Düzeyinin Belirlenmesi". *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi* 13/1 (29 Aralık 2017), 37-66.
- Bayrakçı, Gizem - Türkmen, Emine. "McCloskey ve Mueller'in İş Doym Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 13/3 (15 Temmuz 2020), 131-141. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.638306>
- Biçer, Makbule. *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Doymaları İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, 2013.
- Bozanoğlu, Büşra. *Öğretmenlerde İş Yeri Arkadaşlığı, Mesleki Doym ve Örgütsel Huzur İlişkisi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Bryman, Alan - Cramer, Duncan. *Quantitative Data Analysis with Spss Release 10 for Windows: A Guide for Social Scientists* (Philadelphia: Routledge, 2002).
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmî'u's-sahîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavkî'n Necât, 1. Basım, 1422/2001.
- Buyrukçu, Ramazan. *Türkiye'de Mesleki Din Eğitim Öğretimi*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 2007.
- Büyüköztürk, Şener. "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 32/32 (01 Mart 2002), 470-483.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 2013.
- Çekin, Abdülkadir. *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doym Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme (Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Çoştı, Kamil - Sancak, Seyyid. "Mesleki Doym Açısından Din Görevlileri (Bartın - Bayburt Örneği)", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (Güz 2019), 488-509.
- Çoştı, Yakup. "Din Görevlilerinde Meslekî Doym; Çorum İl Merkezi Örneği". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/1 (28 Mart 2014), 1-18.
- Delice, Ali - Ergene, Özkan. "Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi: Matematik Eğitimi Makaleleri Örneği", *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi* 3/1 (01 Ocak 2015), 60-75.
- Demircioğlu, Aytekin - Çelik, Büşra. "Yaygın Din Eğitiminin Neliği". *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/1-2 (05 Nisan 2020), 7-23.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. el-Fazl ed-Dârimî. *Sünen-i Dârimî*. thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî. 4 Cilt. Riyad: Dâru'l Mugni, 1. Basım, 1412/2000.
- DİB 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları. Ankara: DİB

- Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Detay/76/kur'an-kurslar%C4%B1-uygulama-esaslar%C4%B1>
- DİB Personel Yeterlilikleri. Ankara: DİB Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014.
- DİB Plan ve Programlar Daire Başkanlığı. *Kur'an Kursu ve Öğreticilerine Ait Sayısal Veriler hk.* E-Posta 1 Şubat 2024, Abdullah Duman.
- DİB Plan ve Programlar Daire Başkanlığı. *Kur'an Kursu Öğrencilerine Ait Sayısal Veriler hk.* E-Posta 9 Şubat 2024, Abdullah Duman.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Diyanet Akademisi Başkanlığı, Hizmet İçi Eğitim Programları". Erişim 09 Şubat 2024. <https://diyanetakademi.diyaret.gov.tr/sayfa/488>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kur'an Kursları Öğretim Programları". Erişim 09 Şubat 2024. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/sayfa/465>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Basılı ve Dijital Materyaller". Erişim 09 Şubat 2024. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/kategoriler/materyaller>
- DİBBMHY, Diyanet İşleri Başkanlığı Bağımlılıkla Mücadele Hizmetleri Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022. Erişim 11 Şubat 2024. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/kategoriler/ba%C5%9Fkanl%C4%B1k-mevzuat%C4%B1/y%C3%B6nergeler>
- DİBEYMDHY, Diyanet İşleri Başkanlığı Engellilere Yönelik Manevî Danışmanlık Hizmetleri Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019. Erişim 11 Şubat 2024. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/kategoriler/ba%C5%9Fkanl%C4%B1k-mevzuat%C4%B1/y%C3%B6nergeler>
- DİBGÇY, Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018. Erişim 11 Şubat 2024. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/kategoriler/ba%C5%9Fkanl%C4%B1k-mevzuat%C4%B1/y%C3%B6nergeler>
- DİBGVÇY, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği, *Resmî Gazete* 29033 (17 Haziran 2014). Erişim 09 Şubat 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140617-6.htm>
- DİBKGHK, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No. 633). *Resmî Gazete* 12038 (2 Temmuz 1965). Erişim 09 Şubat 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=633&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Doğan, İrem - Osmanoğlu, Cemil. "Türkiye'de Hafızlık Eğitiminin Problemleri Üzerine Bir İnceleme". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 16 (30 Aralık 2023), 149-174. <https://doi.org/10.53112/tudear.1359005>
- Ecer, Münir - Çakmak, Ahmet. "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (30 Aralık 2021), 803-831. <https://doi.org/10.33420/marife.999853>
- Eğinli, Aysen Temel. "Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Çalışma". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler*

Dergisi 23/3 (12 Ağustos 2010), 35-52.

- Gençer, Emrah. "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yaklaşımları Çerçevesinde Din Eğitimi Biliminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler". *Kalemname* 5/9 (30 Haziran 2020), 182-219.
- Göküş, Şeref. "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri ile Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi* 9/2 (31 Aralık 2019), 285-309. <https://doi.org/10.13114/MJH.2019.491>
- Gözütok, Şakir. "İslâm Eğitim Tarihinde Müesseseleşme". *Marife Dini Araştırmalar* 9/26 (01 Haziran 2006), 17-44.
- Kadioğlu, Fahriye. *Psikolojik Danışmanların (Rehber Öğretmenlerin) Mesleki Doyum İle Kendine Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014).
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 17. Baskı, 2007.
- Karataş, Meryem. "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programlarında Hz. Muhammed İmajı -Dinim İslam Kitabı Özelinde-". *Antakiyat* 3/2 (28 Aralık 2020), 279-291.
- Karataş, Meryem. "Kur'an Kursu Talimatname ve Müfredatlarının Amaç Bağlamında İncelenmesi (1924-2000)". *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 4/20 (2020), 342-362.
- Kayıkçı, Kemal. *Milli Eğitim Bakanlığı Denetmenlerinin Denetim Alt Sisteminin Yapısal Sorunlarına İlişkin Algıları ve İş Doyum Düzeyleri*. Ankara: TEM-SEN, 2005.
- Kayıklık, Hasan. "Din Görevlilerinde Yaşamdan Memnuniyet ve Mesleki Doyum -Adana Örneği-". *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 20207)*. ed. Mehmet Bulut. 34-46. Ankara: DİB Yayınları, 2008.
- KEÖYKÖPY, Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği. *Resmî Gazete* 28257 (07 Nisan 2012). Erişim 22 Ocak 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120407-13.htm>
- Keser, Aşkın. "Çağrı Merkezi Çalışanlarında İş Yükü Düzeyi İle İş Doyumu İlişkinin Araştırılması". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11 (Ocak 2006), 100-119.
- Koç, Sümeyye - Koç, Ahmet. "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Meslekî Doyum Düzeyleri". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (22 Haziran 2020), 337-356.
- Kur'an-ı Kerim. 2/129; 16/43, 125; 20/114; 21/7; 29/43; 35/28; 39/9; 58/11; 96/1-5.
- Korkmaz, Mehmet. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 53 (30 Haziran 2020), 237-261. <https://doi.org/10.29288/ilted.679601>
- Korkmaz, Mehmet. "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", *Din Eğitimi El Kitabı*. ed. Recai Doğan - Remziye Ege. 323-350. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Kurtuluş, Hacer Yıldırım. *Psikolojik Danışmanların Süpervizörlerinin Davranışları, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Mesleki Kivancaları ve Mesleki Doyumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması*. İstanbul: Yıldız

- Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Kuzgun, Yıldız vd. "Meslekî Doyum Ölçeğinin Geliştirilmesi". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2/11 (03 Mart 1999), 14-18.
- Locke, Edwin. *Handbook of Principles of Organizational Behavior: Indispensable Knowledge for Evidence-Based Management*. United Kingdom: West Sussex: John Wiley & Sons Ltd, 2012.
- Mersin, Yunus. *Din Görevlerinde Meslekî Doyum*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, 2007.
- Neuman, William Lawrence. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon, 2003.
- Ormancıoğlu, Pınar. *İşten Ayrılma Düşüncesinin Kişilik Özellikleri ve İş Tatmini Açısından İncelenmesine Yönelik Basın Sektöründe Bir Uygulama*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Osmanoğlu, Cemil - Algur, Hüseyin. "Hafızlık Eğitimi Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması". *Bilimname* 49 (30 Nisan 2023), 1-30. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1254493>
- Özpehlivan, Murat. "İş Tatmini: Kavramsal Gelişimi, Bireysel ve Örgütsel Etkileri, Yararları ve Sonuçları". *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (24 Ocak 2019), 43-70.
- Pala, Adem. *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıklarının ve Meslekî Doyumlarının Tespiti ve İncelenmesi (İstanbul - Pendik Örneği)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, 2012.
- Polat, Yadigar. *Faktör Analizi Yöntemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Hayvancılık Denemesine Uygulanışı*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Raulin, Michael L. - Graziano, Anthony M. *Research Methods : A Process of Inquiry*. New York: Pearson Education Group, 2004.
- Sevinç, İrfan. "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu Öğretim Programının Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi". *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (30 Eylül 2023), 31-62.
- Singh, Monica vd. "Role of Job Stress on Job Satisfaction". *International Journal of Management Studies* 6 (27 Ekim 2019), 57-60.
- Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri -Nicel, Nitel ve Karma Tasarımları İçin Bir Rehber-*. ed. Şebnem Aslan. Konya: Eğitim Yayınevi, 2018.
- Sönmez, Veysel - Alacapınar, G. Fusun. *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2014.
- Sun, H. Özlem. *İş Doyumu Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2002.
- Thorndike, Robert M. *Measurement and Evaluation in Psychology and Education* (Macmillan Publishing Company, 1991).
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sülemî et-. Sünenü't Tirmizî, thk. Beşâr

- Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l Ğarbi'l İslâmî, 1996.
- Uğur, Ayşe. *Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenler İle Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Doyum Düzeylerinin İncelenmesi*. Giresun: Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Varlık, Türkan. *Devlet ve Özel İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumu (Ankara İli Örneği)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Yağcı, Samet. "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Çalışmaları". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 11 (30 Haziran 2020), 195-221.
- Yazıcı, Zeynep - Meydan, Hasan. "2019 İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi". *Dergiabant* 11/2 (30 Kasım 2023), 445-468. <https://doi.org/10.33931/dergiabant.1336334>
- Yelboğa, Atilla. "Bireysel Demografik Değişkenlerin İş Doyumu İle İlişkinin Finans Sektöründe İncelenmesi". *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2 (01 Aralık 2007), 1-18.
- Yirik, Şevket - Baltacı, Furkan. "The Effect of Leadership Behavior on Job Satisfaction: A Research on Four and Five Star Hotels' Employees in Alanya". *Asian Academic Research Journal of Social Sciences & Humanities* 1/26 (2014), 102-120.